

Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus – sateenkaarinuoren tukeminen

Marita Karvinen

Seta ry

9.5.2017

WPATH & Standards of Care

“The expression of gender characteristics, including identities, that are not stereotypically associated with one’s assigned sex at birth is a **common and culturally diverse human phenomenon [that] should not be judged as inherently pathological or negative.**”

Lhbtig?

Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus

Seksuaalinen suuntautuminen

Sukupuoli-identiteetti, sukupuolen ilmaisu ja kokemus

Seksuaalivähemmistöt

Sukupuolivähemmistöt

Heterot

- Lesbot
- Homot
- Biseksuaalit

Queer

- Transihmiset
- Transvestiitit
- Transsukupuoliset
- Muunsukupuoliset (transgenderit)
- Intersukupuoliset
- Cisihmiset

Sukupuoltaan epätyypillisesti ilmaisevat lapset

Sateenkaariperheet

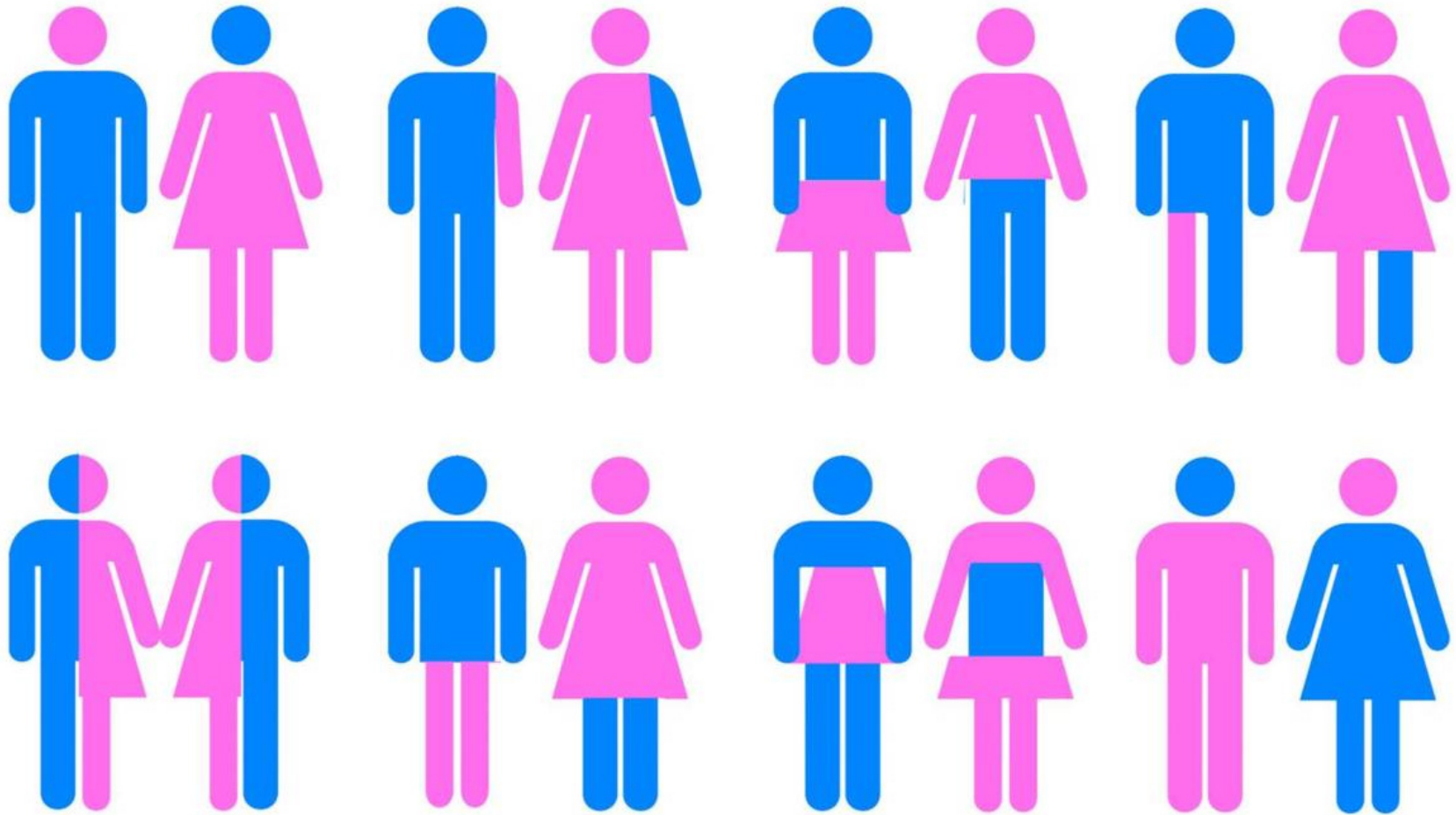
Muita identiteettejä...

- Aseksuaalisuus (+ variantit)
- Panseksuaalisuus
- Gynoseksuaalisuus, androseksuaalisuus, jne.
- Transmies, transnainen
- Transmaskuliini, transfeminiini
- Transtaustainen
- Kaksisukupuolinen, sukupuoliaton, jne.

Tärkein kysymys...

- Itsemäärittelyoikeus
- Oikeus olla määrittelemättä itseään
- Oikeus määritellä identiteetin sisältö
- Oikeus muuttaa määrittelyä

- → **Mitä tämä sinulle merkitsee?**
- → **Mitä tarpeita tästä nousee?**

Meitä on moneksi...

Kasvu sukupuoliin

- ETENE: Sukupuoli on erilaisista geneettisistä, kehityksellisistä, hormonaalisista, fysiologisista, psykologisista, sosiaalisista ja kulttuurisista ominaisuuksista koostuva jatkumo
- Kasvusuuntaa ei voi ennakoida, sukupuoliin ei voi kasvattaa
- Epävarmuuden sietämiskyky tärkeää

Trans ja nuoruusikä 1.

- Suurta vaihtelua siinä, minkä ikäisenä yksilö tiedostaa sukupuoli-identiteettinsä ja missä vaiheessa kohtaa asian (vrt. torjuminen)
- **Asiallisen tiedon saaminen** merkittävässä roolissa asian käsittelyssä
- Moni tunnistaa esimerkiksi **sukupuoliristiriidan** siinä vaiheessa, kun lukee/kuulee asiasta, **saa sanat kokemalleen**
- Transsukupuolisuuteen ja muunsukupuolisuuteen liittyy usein **kehodysforiaksi** kutsuttua pahaa oloa liittyen olemuksen sukupuolitettuihin piirteisiin (kehon muodot, mahdollinen karvoitus, kasvonpiirteet, ääni, sukuelimet)

Trans ja nuoruusikä 2.

- Transsukupuolinen ja muunsukupuolinen nuori ei usein saa tulla nähdyksi sosiaalisissa tilanteissa omana itsenään -> sosiaalinen dysforia -> **suuri riski eristäytymiseen ja syrjäytymiseen**
  - Transvestiittinuorilla ei useinkaan kehodysforiaa, mutta voimakkaita häpeän tunteita jotka voivat johtaa esim. eristäytymiseen
  - Transnuorilla usein suuri huoli vanhempien suhtautumisesta, pelko hylkäämisestä
- Läheissuhteet ensiarvoisen tärkeitä

Keskeisiä käsitteitä 1/3: sukupuolinormatiivisuus

- Sukupuolinormatiivisuus
  - Ajatusmalli, jossa sukupuolia on vain kaksi ja ne ovat toistensa vastakohtia. Oletetaan, että kaikki ovat yksiselitteisesti joko miehiä tai naisia
    - Miehiä/poikia ”tulisi olla” tietynlaisia (esim. vahvoja, suojelevia, rationaalisia, tunteensa kontrolloivia, jne.) ja naisten/tyttöjen tietynlaisia (esim. tunteellisia, hoivaavia, kilttejä, jne.)

Sukupuolinormeja arjessa

Instore Tasting
Thurs 1st, Friday 2nd and Sat 3rd Nov.

ITS FOR KIDS

BOYS
LAPTOP
50 Functions

NOW ONLY
€12.99

GIRLS
LAPTOP
25 Functions

NOW ONLY
€9.99

WONDER HOW WE DO IT!

FOXS
WONDERS

CADBURY
BIG TOP TIN

MCVITIES
VICTORIA

Keskeisiä käsitteitä 2/3: Heteronormatiivisuus

- Heteronormatiivisuus
  - Lähtee oletuksesta, että heteroseksuaalisuus on standardi, lähtökohtainen ja toivottu seksuaalinen suuntautuminen ja kaikki muut suuntautumiset nähdään poikkeavina ja vähemmän toivottuina
  - Pojan ”tulisi ihastua” tyttöihin, tyttöjen poikiin

Goth...

Gay...

Keskeisiä käsitteitä 3/3: Sateenkaarinormatiivisuus

- Kaikissa yhteisöissä on omia normeja liittyen siihen, millainen tulisi olla, ollakseen ”oikeanlainen”
- Normeja transiyhteisöissä – sisäinen moninaisuus ei tule näkyviin
- Voi vaikeuttaa oman identiteetin löytämistä ja lupaa olla oma itsensä

Normatiivisuuden seurauksia

- Normit huomataan ja nimetään usein vasta kun niitä rikotaan
- Rikkomisesta seuraa sanktioita: kummastelua, ulossulkemista, kiusaamista, syrjintää, jne.
- Sanktiointi voi olla tiedostamatonta
- Normeja voi vahvistaa tiedostamattaankin ja tiedostamattomuus voi ylläpitää sanktiointia

Normatiivisuuden vaikutuksia yksilölle

- Erilaisuuden, toiseuden ja ulkopuolisuuden tunne
- → **Sisäistetty itsesyrjintä, vähemmistöstressi**
- Itsensä mahduttaminen normeihin - maksoi mitä maksoi
- Erilaiset selviytymiskeinot, kuten päihteiden käyttö tai normeista piittaamattomuus

Vähemmistöstressi

= Pitkäaikaisesti kohonnut stressitaso stigmatisoidun vähemmistön jäsenillä

- Aiheuttajina syrjintä, sen ennakointi, syrjinnän pelko, sisäistetty itsesyrjintä, salaaminen, avoimuuskysymysten miettiminen, jne.
- Fyysistä ja psyykkistä oireilua
- Kohonnut itsemurhariski kaikilla lhbti-nuorilla

Homo-, bi- ja transfobia

- Pelkoa, vastenmielisyyden tunnetta, jopa vihaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan
- Ilmenee asenteellisuutena, syrjintänä, jopa väkivaltana
- Esiintyy myös ko. vähemmistöjen keskuudessa; esim. homo voi olla transfobinen
- Voi aiheuttaa sisäistettyä itsesyrjintää lhbtqi-ihmisille; esim. homo voi olla homofobinen

Miten välttää normatiivisuutta? 1.

- **Lomakkeet**, miten kysytään
  - Sukupuolta: Mies/nainen vai avoin kysymys? Muu, mikä? En halua kertoa
  - Perheestä: Kuka mahtuu lomakkeeseen?
  - Parisuhteesta?
- **Oheisviestintä**: esim. kehonkieli, ilmeet, viestit ”rivien välistä”
- **Visuaalisuus**: vastaanottotilat, esitteet, nettisivut, jne.

Miten välttää normatiivisuutta? 2.

- **Kielenkäyttö:** vaimo/mies, poikaystävä/tyttöystävä vai kumppani, puoliso tai seurustelukumppani?
- Sukupuolineutraalin kielenkäytön ohella seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä sekä näiden parisuhteita kuvaavia termejä tulisi myös lausua ääneen tarpeen vaatiessa: kuulostele ja käytä henkilön itse käyttämiä termejä. Voi myös kysyä suoraan, mitä sanoja tämä toivoo käytettävän.
- Neutraalius mahdollistaa suhteen, henkilön sanojen käyttö luo yhteyden

Esimerkkejä inklusiivisesta kielenkäytöstä

- ”sinun iässäsi usein ihastutaan vastakkaiseen sukupuoleen” – **”sinun iässäsi usein ihastutaan toisiin/eri sukupuoliin”**
- ”sinunlaisesi nuoren miehen olisi hyvä harrastaa urheilua” – **”sinun olisi hyvä harrastaa urheilua”**
- ”naisten vessa on käytävän päässä vasemmalla” – **”vessat ovat käytävän päässä vasemmalla ja oikealla”**
- ”sekä naiset että miehet ovat tervetulleita...” – **”kaikki ovat tervetulleita sukupuolesta tai sukupuolettomuudesta riippumatta”**

Puheeksi ottaminen

- Sukupuolesta kannattaa keskustella, erityisesti jos henkilöllä on paha olla epämääräisistä syistä
- *”Oletko tyytyväinen sukupuoleesi? Nähdäänkö sinut sellaisena kuin olet? Voitko ilmaista sukupuoltasi niin kuin haluat?”* Jne.
- Joskus sanat eivät ole paras työväline; sukupuolen voi vaikkapa piirtää
- Ns. unelmakysymys voi myös toimia

Puheeksi ottaminen

- Kaikilla ei aina ole vahvaa seksuaalisen suuntautumisen identiteettiä; itsensä tiedostaminen vaihtelee paljon janalla lapsuus – aikuisuus
- *”Oletko homo?” vs. ”Oletko suhteessa? Minkälaisessa suhteessa olet? Minkälaisen suhteen haluaisit? Jne.”*
- Seksuaalinen suuntautuminen on ennen kaikkea sosiaalinen identiteetti – ei tarvitse puhua seksuaalisuudesta!

Moninaisuus voimavarana

- Mahdollisuus hyvään itsetuntemukseen
- Mahdollisuus rakentaa pari-/monisuhteista oman näköisiä, omiin tarpeisiin vastaavia
- Mahdollisuus luoda omiin tarpeisiin vastaavaa seksielämää
- Mahdollisuus elää muistakin normeista poikkeavaa elämää (esim.. ammatillisesti)
- Mahdollisuus elää itse valitsemissaan yhteisöissä
- Jne. jne.

Transtukipisteen palvelut

- Vertaistukiryhmät (nuoret, miehet, naiset ja muut feminiinit, muunsukupuoliset, läheiset, kumppanit, jne.)
- Asiakastyö yksilöiden, parien ja moniskuntien sekä perheiden kanssa
- Koulutus sote- ja kasvatustalouden ammattilaisille
- **Konsultointi sähköpostitse ja puhelimitse**
- **Transtukipiste.fi**
- **<https://www.facebook.com/Transtukipiste/>**

Kiitokset!

- www.seta.fi
- www.transtukipiste.fi
- www.trasek.fi
- www.sateenkaariperheet.fi